

scheiden, terreinen. Daar zijn: 1e. de sociaal-oekonomische kwesties; 2e. de feitelijke beroepskeuze-adviezen; 3e. in sommige gevallen de keuringen.

En in dat licht nu de argumenten.

Ten eerste, de groep is op de meeste plaatsen te klein. Waarom? Stel er bestaan te Sneek of te Goes, te Zutphen of te Helder — alle plaatsen, die niet onder de zeer groote vallen, — afdelingen van „Patrimonium“, Chr. Werkgeversbond, enz., zijn die samen niet in staat een commissie van zeg vijf personen te vormen, waarin één persoon zit, die met de sociaal-oekonomische vooruitzichten goed op de hoogte is? Kan die commissie niet het vertrouwensorgaan zijn voor de ouders, die een beroep kiezen voor en met hun kind?

Ja, maar kleinere plaatsen dan? Goed, kan er op plaatsen met vierhonderd belijdende christenen niet zulk een commissie zijn? Waarom moet dat werk door een semi-gemeentelijke commissie worden gedaan? Kan de groep wel ooit te klein zijn, om vertrouwde adviezen in dezen te krijgen van een paar vertrouwensmannen, die met den gang van zaken op de hoogte zijn? Dan... men zal zeggen: maar zijn er mensen, die op de hoogte zijn? Ik antwoord: het betreft hier een van de belangrijkste punten van sociale zorg. „Patrimonium“ heeft vijftig jaar lang geloofd, dat voor noodzakelijke takken van arbeid ook mannen en vrouwen te vinden waren. En het is in dat geloof niet beschaamd.

Maar dan, ten tweede: de leider.

„Er zal geen bekwaam leider te vinden zijn misschien“. Het zal althans „moeilijk vallen“.

Ja, hoe stelt de opsteller van dit praadvies zich dien leider voor?

Als per sé een medicus? Toch zeker niet? Toch zeker als een sociaal vrij goed onderlegd man, die administratieve gaven niet geheel mist, en het vertrouwen der ouders heeft. Iemand ook, die de techniek van de beroepskeuze begrijpt, en zelf zich in het gaar gaarne geeft. En nu kan m.i. iemand moeilijk aannemen, dat niet in verreweg de meeste plaatsen zoo iemand is te vinden. „Ja“, zal men zeggen, „maar de keuring!“! Wacht even, dat is een apart terrein. Immers die keuring is slechts in een deel der gevallen noodig. En iemand, die bekwaam is, zóó'n keuring te leiden is er toch in lang niet alle plaatsen te vinden. Hoeveel vertrouwde psychotechnici zouden er in ons land zijn? Hoeveel voldoende onderlegde psycholoog-paedagogen? Ik vrees, dat de opsteller van dit advies het beeld van zóó iemand voor oogen gehad heeft toen hij dat leiders-bezwaar neerschreef.

En dan: de kosten.

Ja... juist dit argument doet me vragen, of de steller van het praadvies wel voldoende in de materie, waar 't om gaat inziet.

„Allerlei gegevens“ — wel, die zijn werkelijk niet zoo duur; zeker niet wanneer het toegaat op de, door mij een vorig maal omschreven manier.

En stel eens men richt alles prachtig in.

Dan hebben we een voorbeeld.

De gemeente Amsterdam had, met haar prachtig ingericht bureau, met eigen psychotechnischen dienst, enz., ongeveer zes gulden kosten per adviesgeval.

En elk geval kost de Amsterdamsche Christelijke Commissie zeker veel minder. De psychotechnische keuring inbegrepen komt men wel berekend, nog niet hooger. Trouwens dit zijn dingen, die ieder een uit de officiële gegevens kan constateeren.

Stel nu er is een heel kleine kring. Deze heeft dan niet noodig: een eigen lokaal e.d.g.; noch allerlei onkosten aan trans etc., die in Amsterdam 't budget nog drukken. Zoo'n kring heeft zeker niet meer dan vier gulden per geval gemiddeld te boeken.

Wanneer ik dien kring stel op 30 arbeidende personen van 14—17 jaar, op 35 van 17—21, en op 120 boven 21 jaar, dan is dat toch werkelijk een kleine „Prot-Christelijke groep“. Totaal 185 „arbeidenden“ (in den meest ruimen zin!). Stel bij die 30 zijn 20 jongens en 10 meisjes, bij die 35 (over 4 jaar!) 25 jongens en 10 meisjes. Bij die volwassenen doet de onderscheiding niet ter zake. In dit voorbeeld zijn opzettelijk de verhoudingen genomen zóó, dat er vóel jonge menschen zijn. Dus in ons nadeel.

Bij ons voorbeeld heeft de adviescommissie, stel alle gevallen kwamen bij haar, in de drie laatste jaren te verwerken gehad 20 j. en 10 m. Stel van de eerste moest de helft (dat is heel veel) en van de laatste $\frac{2}{3}$ (óók veel) psychotechnisch gekeurd worden, dan kwamen (behalve eventuele reiskosten), de kosten zeker niet boven de vijf gulden per geval. Dat wil dus zeggen, dat in drie jaren honderd vijftig gulden zou zijn noodig geweest. Of vijftig gulden per jaar. Of ongeveer dertig cent per jaar per lid van de organisatie. Is dat niet te betalen? En nu heb ik allerlei verhoudingen zoo ongunstig mogelijk genomen. Over de vorige jaren zou 't minder geweest zijn.

En hiermede zijn de argumenten contra uitgeput.

Bezien we dan eens de oplossing, die het praadvies aan de hand doet.

Men wil onderscheiden tusschen „beroepskeuze-advies“, en „nazorg“.

Geen bezwaar, ofschoon practisch dezelfde commissie voor die twee gevallen zal werkzaam zijn. We komen daarop evenwel nog terug.

Wat zal nu volgens het praadvies de „commissie van advies“ zijn? Wel men zie, hoe die is samengesteld in Arnhem. Daar zit van alles en nog wat in.

En de leider wordt door den Raad benoemd, na ingewonnen advies van een sterk gemengde commissie!

Die leider, gemeenteburgemeester (1) moet de vertrouwensman der ouders zijn. Met hem moeten ze kunnen spreken over hun gezin; ze moeten hem hun zorgen voor het geestelijk heil hunner kinderen kunnen vertellen; onverschillig van welke richting de man is; onverschillig, hoe hij tegenover de christelijke actie staat.

Gevoelt men niet de onmogelijkheid van zóó iets in de praktijk?

Ja zal men zeggen, maar de heele commissie is er.

Och men zal toch niet willen, dat een acht of

hazen — wij zien, dat de menschen van vroeger en later eeuw over den duivel geen nadere informaties meer behoeven. Of althans, dat hun denken om den Satan zich minder aftoft dan om alle andere bijbelsche en theologische gegevens.

Ze zijn er bij duizenden, die niet graag over het werk van God in hun ziel een uitspraak zouden doen; maar die wél met volkomen zekerheid weten, dat toen en toen en zoo en zoo en daar en daar de Satan zelf zich in hem gewrongen of op hen geworpen heeft. Warneck, de bekende zendingsman, herinnert eraan, dat onder vele, niet het minst animistische heidenvolkeren, God en al wat goddelijk is, als de groote verborgenheid wordt gevoeld en erkend; maar over den duivel, de demonen en over het demonische achten ze zich zóó goed ingelicht, dat ze niet eens meer erover nadenken, of hun voorstellingen voor critiek en herziening, zelfs maar voor verdieping, vatbaar zouden zijn. Men zou zoo zeggen, dat vele Europeanen, ook christelijke, op dit heidendom niet veel voor hebben. Leg hun een vergelijking voor, waarin God, mensch en duivel 3 termen zijn, ze zullen u zeggen, dat de vergelijking twee onbekenden heeft: God, en de mensch. Maar de duivel is hun vrijwel de bekende. Dat de duivel alleen kan verklaard worden (voorzover hier het spreken van „verklaren“ geen dwaasheid is) als God „verklaard“ is, het komt in hen niet op.

Menschen van dit slag weten nooit, of in hun leven of dat van anderen iets van den Geest is. Tranen van berouw, strijd tegen de zonde, wee hem, die ze lichtvaardig aan den Geest durft danken, want: „het kon wel inbeelding zijn“, het kon wel „vrucht van opvoeding“, of werking van zenuwen zijn. Maar dat ze met den duivel rechtstreeks te doen gekregen hebben, dat staat vast. Verzekert iemand, dat hij God heeft gezien, dan staan vele conventiële klaar met het ontnuchterende vonnis, dat het eerst maar eens moet „overzomeren of overwinteren“. Maar als een ander verhaalt, dat hij den duivel heeft op bezoek gehad, dan gaan alle monden open en zuchten: och, nee maar! Of, hooren ze — we gripen maar een van de duizende voorbeelden — van de Spakenburgers, die volgens mededeeling van een briefschrijver *) in een der tijden van geestelijke opwekking „geweligen strijd en worsteling hadden“, zóó, dat zij „van helsche benauwdheden zich de kleeren van het lijf scheurden, de steenen uit den grond traptten en niet dan

tien man (zoo groot zal die Arnhemse commissie toch wel haast zijn!) een heelen avond bij elkaar zit, omdat er ook wel eens jongens of meisjes kunnen worden aangegeven, door ouders, die elk hun vertegenwoordiger er gaarne zien. Wie heeft daarvoor tijd? Dat verloopt toch.

En zou men dan vertrouwelijk spreken bij al die heeren (en dames)?

Het beste middel om de christelijke ouders ver te houden van het beroepskeuze-advies, lijkt me een dergelijke regeling.

„Invloed op den gang van zaken“ kan de christelijke organisatie oefenen.

Ja... een paar stemmen bij de voordracht? voor den gemeente-ambtenaar. En verder... wat redeneeren.

En dit zijn nog niet al mijn bezwaren.

Doch daarover een volgend maal.

J. W.

„Mijn pedagogiek is een dochter der liefde“.

Dat is een woord van Don Bosco, den merkwaardigen Roomschen pedagogo, over wien Fr. S. Rombouts in „Ons Eigen Blad“ interessante artikelen schrijft. Een paar dingen wil ik even naar voren brengen uit het laatste artikel, omdat ik meen, dat Gereformeerde opvoeders er nog wel wat van kunnen leeren.

Het terrein van zijn arbeid is vooral geweest de Italiaansche stad Turijn. Bewogen door de lichamelijke en zedelijke verlatenheid, waarin hij de jeugd van zijn tijd vond, heeft Don Bosco z'n leven gegeven, om in zijn werk- en gebedshuizen een onderkomen te bezorgen aan de verlaten volkskinderen. De jeugd van den werkmansstand ontrukken aan de vijanden van haar geluk: de armoede, de misdaad, de onwetendheid, de geest van onafhankelijkheid, het gebrek aan ambachtskennis en haar bezorgen in charitatieve instellingen het dagelijksch brood, dat het lichaam versterkt, het onderwijs, dat het verstand verlicht, de godsdienst, die de harten marst, de tucht, die den wil versterkt, het onderricht in allerlei ambachten, dat wapent voor 't leven en daarbij de gezinsatmosfeer, die de zielen tot ontplooiing brengt — dat is een zeer groot deel van het levenswerk van Don Bosco geweest. Tot zijn dood toe in 1888, op 74-jarige leeftijd, heeft hij, in weerwil van allerlei moeilijkheden, die hem in den weg werden gelegd, aan zijn stichtingen gearbeid en daar heerlijke resultaten bereikt.

Maar hij deed meer. Zijn oog was gevestigd op de Zending onder de Heidenen; hij bouwde kerken; hij schreef het eerste katholieke vlugschrift, den eerste katholieken almanak, den eerste katholieken zakroman; hij was de stichter van de eerste vacantie-kolonies.

Voor ons is het op dit oogenblik van 't grootste belang te letten op den geest van zijn opvoedkundig stelsel. Als basis daarvoor wordt aangegeven een ononderbroken toezicht. Men moet het kind het zondigen onmogelijk maken door het gestaat in het oog te houden en met zijn opletende waakzaamheid te omhullen. Iedere misdaad moet hij zich bevinden te midden van zijn kinderen. Is welke kwaliteit? Als instructeur? Als spion? Neen, maar als een vader, die zijn kinderen nooit alleen laat, zoolang ze nog niet getraind zijn in vrijheid.

Menigeen zal zich afvragen, of die overdreven waakzaamheid geen schijnheiligen kweekt, die de kat in het donker knijpt? Neen, het stelsel waarborgt alleen de discipline, voor zoover die in een onderwijsinstituut niet gemist kan worden, maar onderdrukt overigens het jonge leven op geen enkele wijze. Het toezicht geschiedt wel

met 3 à 4 man eenigszins te temmen waren“, dan ligt het hun profanatie, zelfs maar de vraag te stellen, of hier misschien de „opvoeding“ of de zenuwachtigheid of de massasuggestie ter verklaring kan worden overwogen.

Voor deze menschen is de Satan al te dikwijls het asiel der onwetendheid; wat ze tegenkomen en op hun weg onverklaarbaar achten, dat wordt linea recta op rekening van den duivel gezet. Maar dat ze in een asiel gevlucht zijn, weten ze niet en willen ze ook niet weten. Het zij de menschen, die wel niet doen aan bijbelcritiek, maar die het boek Job vast en zeker anders zouden geschreven hebben, als hun de taak opgedragen was, aan den proloog van het boek Job (het voorspel in den hemel) een passend slot toe te voegen naar eigen inzicht. Wie heeft ooit wonderlijker boek gezien dan de Jobiade? Dat begint toch zoo fors en dat prikkelt toch zoo aanstonds de verbeelding: God op den troon, de engelen rondom hem en de Satan, die inkomt en het woord vrijmoedig neemt. We zijn hier wel zooveel duizend voet boven den begane grond, maar velen onder het volk voelen zich hier alermindst beklemd. En daarom zouden ze een vervolg op deze inleiding wel hebben durven schrijven; want zoo aristocratisch als het is, met Timmermans te schrijven over het leven van Jezus in Palestina, Silezië en elders, zoo democratisch is de verlichting van de verhalen van Satan in Vlaanderen en in Silezië en in het hofje tegenover mijn deur of op den hoogen Rijndijk. Maar als ze aan het schrijven gingen, ze zouden het anders hebben gedaan dan de bijbel. Die laat wél den Satan zien in de inleiding, daar hoog in den hemel, maar zoodra de heilige schrijver het toneel heeft verplaatst naar de aarde, naar den begane grond van Jobs heel gewone leven en zijn nog gewone vrienden, hoort ge vanden Satan geen woord meer: het zijn heel gebedelijke dingen, die Jobs kinderen en zijn rijkdom hem ontnemen en het zijn heel gewone disputen, die in zijn aanwezigheid worden gehouden; en zelfs als Elihu van de droomen spreekt, en van wat ge zoo 's nachts al ondervinden kunt, zelfs dan komt de duivel niet eens op een hoekje gluren; ja, als er nog iets wonderlijks gebeurt, zoo om te huiveren, dan is het een onweder, waaruit God spreekt. Maar wie heeft Satan zien verschijnen? Niemand. En wie onder het volk gegaan is, zooda is iedere predikant, en wie — ik spreek in vollen ernst en niet

nauwgezet kweekeling op kleinige geen klein ontnemt, groeien m en den gr waardoor worden. kind vol v opvoeder. belangstell en paase niet alleem te breken respect-eis vaak voor liefde geef voeding. 't Spreek de godsdie neemt. De vormen bli Een bez belangstell Turijn. Hij recreatie, sleepte, hij jende wer ken door d in de kape tische Bro „Heilige Ta schap tusa van den de „Ik heb ju geheim van „Heel julli Christelijk Hij had pedagogiek Or.

Het „psyc

In het we op „d het leven stellingen gemeen-v literatuur maliteiten Er is e Het vo schoon n en tot ho tot een a neer em de omsta van wat h kan het een optir vensbesch leven-filos

eigen erva duivel op binnenplaa vast van c hadden m den prolo len dan d hun verbe van Luthet heldin, die jaagd heef Wie wil, kinderen G maningen, het dom-h Ik doe v Want ik geslacht; e waan van Men sta hensch. Misschie de lucht, ze de vraag, zouden hê Ik antwe beeld kieze lijke boeke Hooglied, aan Salom niet dien gl ven, maar indringer t de zegenpra zeg ik, is i in de gedac lied: Salom maar ze k zeggen; v En wat l De Midd parafrason vangen en huwelijk t het beeld v

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN.

Over den Satan.

(Inleiding) II.

Tegen deze frivole vereenzelviging nu van God en Satan, van den Heer der heerlijkheid en den knechtelijken tuimelaar in den overmoedigen roes der zonde, handhaaft in de christelijke kerk nog steeds een zeer groot getal van belijders het vaste geloof in het bestaan van den persoonlijken, antithetisch tegen God over staanden Satan. Noch aan de schrikkelijkheid van dien naam, noch aan de scherpte van zijn uitlegging, willen zij door zachte woorden of holle fantasieën te kort doen.

Maar wie onder hen alzoo gezind zijn, die dienen te bedenken, dat de pogingen om de zwarte kleuren van den duivel wat op te klaren, en de diepe groeven in zijn geblaas op zijn flatterend beeld te retoucheeren, werkelijk niet alleen van den laatste tijd zijn.

Niet altijd heeft in de christelijke kerk de gedachte het woord bijgehouden. Eigenlijk nooit. Want heel de kerk en dogmengeschiedenis is er om te bewijzen, dat in de kerk de gedachten verder reiken dan het woord. En wel is dit verschijnsel algemeen; maar een (trouwens schraffen) troostgrond mag de kerk daaraan niet ontleenen, omdat haar woorden, voorzover ze niet door haar zelf gevormd zijn, haar van God door openbaring gegeven zijn. En die hooge gave van de openbaring, en van de openbaringswoorden, ook van den openbaarden naam van „Satan“, had de kerk moeten verhinderen, den naam „Satan“ te gaan beschouwen als een der begrippen, waarmee men zoo gauw klaar kon komen. De eerbied voor de openbaring had de kerk moeten weerhouden van de nu zoo vaak geconstateerde zonde van gewenning aan den toch zoo vreeselijken naam: „Satan“.

Satan — dat is toch een klank, die ons verlegen moet maken tot schamens toe. Is de zonde niet de groote dwaasheid; is zij niet het meest on-logische, dat bestaat? En de geest, die de zonde in de wereld ingedragen heeft en ze in zichzelf heeft uitgebreid en straks tot vermetele daad gebracht, moest hij ons niet een samenknopsel van raadselen zijn?

Maar in de praktijk zien wij heel iets anders.

Wij zien — en het verschijnsel is reeds zóó gewoon, dat wij haast niet meer in staat zijn, ons erover te ver-

che commissie
vond bij elkaar
ens of meisjes
ouders, die el-
zien. Wie heeft

spreken bij al

ke ouders verre
dvies, lijkt me

" kan de chris

voordracht (?)
verder... wat

zwaren.

l.

J. W.

de".

merkwaardigen
S. Rombouts in
en schrijft. Een

brengen uit het
reformeerde op-
eren.

geweest de Ita-
e lichamelijke en
ugd van zijn tij-
ven, om in zijn

te bezorgen aan
den werkmans-
aan geluk: de ar-
de geest van on-
takennis en haar

het dagelijksch
nderwijs, dat het
de harten nuwe

het onderricht in
leven en daarbij
bloeiing brengt—
nswerk van Don

88, op 74-jarigen
ei moeilijkheden,
zijn stichtingen
reikt.

gevestigd op de
twee kerken; hij
riff, den eerste
lieken zakroman-
tie-kolonies.

grootste belang
undig stelsel. Als
n ononderbroken
lijden en met zijn

edere minuut
zijn kinderen. Is
ion? Neen, maar
leen laat, zoolang

verdreven waak-
lie de kat in het
rborgt alleen de
wijsinstuut niet

erigens het jonge
it geschiedt wel

waren", dan lijkt
ug te stellen, of
nuwachtigheid of
orden overwoogen

dikwijls het asyl
en op hun weg
recta op rekening
sen asyl gevlucht
t weten. Het zij-
ijbeleritiek, maar

ouden geschreven
as, aan den pro-
(den hemel) een
nzicht. Wie heeft
biade? Dat begint

soo aanstonds de
len rondom hem,
(rijmoedig neemt
ven den beganen
n zich hier allen

n vervolg op des-
want zoo aristoc-
schrijven over het
oseph Wittig over
zie en elders, mo-
de verhalen van

n het hofje tegen-
lijk. Maar als ze
st anders hebben

Satan zien in de
maar zoodra de
eplaatst naar de
obs heel gewone
hoort ge van

het zijn heel ge-
zijn rijkdom hun
vaten, die in zijn
fs als Elihu van

's nachts al on-
vel niet eens om
nderlijks gebeurt,
n weder, waarsit

zien verschijnen?
is, zoolang iedere
len ernst en uit

nauwgezet, maar ligt niet als een looden last op de kweekelingen, houdt ze niet noodeloos kort, blijft ook niet op kleinigheden dood. De surveillant is in dit systeem geen kleinzielig besnoeier, die de plant alle groeikansen ontnemt, maar de voorzorgende tuinier, die al wat groeien moet, zooveel mogelijk licht en lucht verschaft en den grond zuivert, in geval die bestanddeelen bevat, waardoor het voedingsproces benadeeld zou kunnen worden. Men moet bij de opvoeding bereiken, dat het kind vol vertrouwen zijn hart legt in de handen van den opvoeder. Soms speelt hij mee met de kinderen, toont belangstelling in hun zorgen en bezigheden, onderhoudt een passende vertrouwelijkheid met hen; hij bemint ze niet alleen, maar doet ze ook zijn liefde gevoelen, door te breken met al die onnoodige majesteits-voorzorgen en respect-eischen, die geen eerbied afdwingen, zooals men vaak voorgeeft, doch enkel vrees en wantrouwen. Zonder liefde geen vertrouwen en zonder vertrouwen geen opvoeding.

't Spreekt vanzelf, dat in het stelsel van Don Bosco de godsdienstige opvoeding een belangrijke plaats inneemt. De ceremonieele handelingen mogen geen ledige vormen blijven.

Een bezoeker uit België nam met meer dan gewone belangstelling kennis van Don Bosco's stichtingen in Turijn. Hij dwaalde over de speelplaatsen in de uren van recreatie, als de geestdrift voor het spel allen meesleepte, hij opende onverwacht de deuren der verschillende werkplaatsen, wierp steelsche nieuwsgierige blikken door de ramen der klaslokalen, hoorde de kinderen in de kapel bidden, zag hun honger naar het Eucharistische Brood en hoe de jeugd bij heele drommen de „Heilige Tafel" naderde, bewonderde de gezonde gemeenschap tusschen leerlingen en meesters en... 's avonds van den derden dag sprak hij een der paters aan en zei: „Ik heb jullie geheim ontdekt". „Geheim...?" „Ja, het geheim van jullie opvoeding". „En...?" vroeg de pater. „Heel jullie systeem is in den grond niets anders dan Christelijke teederheid".

Hij had goed gezien. Don Bosco zei hetzelfde: „Mijn pedagogiek is een dochter der Liefde".

Gr.

G. MEIMA.

LITERATUUR EN KUNST.

Het „psycho-pathologisch element" in de moderne roman-literatuur.

(Slot.)

In het vorige artikel over dit onderwerp, wezen we op „de leven-filosofie", d.i. „het gepieker" over het leven met al z'n moeiten, zwaarigheden, teleurstellingen, tegenslagen, als een van de meest-algemeen-verwerkte gegevens in de moderne roman-literatuur en een van de meest ingrijpende abnormiteiten levens.

Er is echter ook een andere zijde aan de zaak. Het voortdurend bezig-zijn met het leven, of schoon meestal voerend tot doffe neerslachtigheid en tot hopeloosheid, kan bij sommige naturen ook tot een andere psychische gesteldheid leiden. Wanneer iemand van vluchtig karakter in onbezorgde omstandigheden verkeert en hij volop geniet van wat het leven denzulk aan genoegens schenkt, kan het denken en spreken over het leven tot een optimistische en zelfs uitbundig-vroolijke levensbeschouwing brengen, kan een eenzijdig-blijde leven-filosofie ontstaan.

eigen ervaring — de verhalen heeft aangehoord van den duivel op de beddeplank of in den kamerhoek of op de binnenplaats of aan den kant van den weg, — die is er vast van overtuigd, dat als de menschen van dit slag, hadden moeten schrijven het boek Job, met behulp van den proloog, het resultaat heel anders zou zijn uitgevallen dan de kanonieke schrijver gaf. En zeg niet, dat ge hun verbeeldingen apokrief acht. Waarom zou de inktpot van Luther kanonischer zijn dan de bezemsteel van mijn beeld, die immers ook den duivel er zoo maar mee verjaagd heeft?

Wie wil, zoolang dit volksen, dat alleen uit griezel-kindern Gods troetelkindern wacht, niet de betere vermaningen opzettelijk in den wind geslagen heeft, het dom-brutaal uitlachen?

Ik doe voorloopig niet mee.

Want ik zeg: het staat op de schouders van zijn voorgelacht; en daar maakt het heel wat van zijn zondigen waan van spiksplinternieuwheid mee goed.

Men staat op de schouders van het voorgelacht, heusch.

Misschien hebt gij gezegd: het was maar een slaan in de lucht, zoeven, toen het liep over het boek Job en over de vraag, hoe de menschen het tegenwoordig wel eens zouden hebben kunnen schrijven.

Ik antwoord: best. Maar we kunnen een ander voorbeeld kiezen uit de naaste omgeving: ook uit de dichtelijke boeken van het Oude Testament. Ik denk aan het Hooglied. De opvatting van den laatsten tijd, die niet aan Salomo de schoone bruidgomsrol toebedeelt en die niet dien glorieusen koning de bruid doet winnen en werven, maar die omgekeerd aan Salomo de plaats van den indringer toewijst en aan den eenvoudigen hordersknaap de zegepraal van bruidwerving wijst, — deze opvatting, zeg ik, is vroeger niet aanvaard. Men leefde altijd in de gedachte dat er twee gelieven waren in het Hooglied: Salomo en de bruid. Hun liefde had haar spel, maar ze kende geen bedreiging van buiten. Om zoo te zeggen: van minnenijd was er geen sprake.

En wat heeft men toen gedaan?

De Middeleeuwen hebben het Hooglied duizend en een parafrazen gegeven. De stof werd met gretigheid ont-
vangen en nader „uitgewerkt". Het was de tijd, die het huwelijk tusschen Christus en de ziel voorstelde onder het beeld van een „burgerlijke vrijage"; Jezus kiest (men

Veelvuldig zal men dit in de moderne roman-literatuur niet vinden: de geest, waaruit de nieuwe letterkunde is opgebloeid, is een andere, en de sfeer, rondom den doorsnee-romanfiguur is al-
lerminst zonnig of overvloedig-licht. Maar toch zijn er wel enkele boeken, die tegenhangers genoemd mogen worden van al de wreede, bleeke, wrakke en disharmonische levens. Daar is „Pallieter", zoo sterk-typeerend, dat men spreekt van „den Pallieter-geest", die in het „carpe diem" belichaming vindt (men dient echter, om de uitbundigheid van „Pallieter" juist te beoordeelen, te lezen wat Timmermans zelf erover geschreven heeft), daar is „Het Schoone jaar van Carolus", Buysse's „Vroolijke Tocht", „De Witte", en nog een enkele meer, doch het getal is zeer gering, vergeleken bij den omvang der moderne-romanproductie. En dan behoeft het wel geen afzonderlijk betoog, dat dit soort van literatuur van heel-hoogen-komaf moet zijn, om het karakter van literatuur, dat is van kunst, niet te verliezen. Heel licht toch ont-aarlt zoodanige ongeremde levensvreugde in banaaliteit en voor een gewoon mensch onverdrage-lijke ziekelijkheid. Ik noem nu maar enkele titels als: „Malle gevallen" of „De Verliefde Passagier" ten voorbeeld; in zulke boeken is het pathologi-sche even sterk als in de gansche serie, die we tevoren noemden, maar dan tegenovergesteld van openbaring. Want hier is geen sprake van humor (echte humor is een door-en-door gezond verschijn-sel in de literatuur), maar van op effect-bereken-de komiekerigheid en overdadigheid, die van humor even ver afstaat, als de beruchte cents-aflievering-roman van literatuur.

Na alles wat we omtrent de gegevens der moderne romankunst in den breede opmerkten, kun-nen we kort samenvatten, wat daaraan nog toe-gevoegd worden moet om het beeld van psycho-pathologie zooveel mogelijk volledig te doen zijn.

Vooreerst noemen we dan het uitbuiten van de-
tectivethema's. Tamelijk veelvuldig is in onzen tijd het wetenschappelijk-psychologisch detectiever-haal, waarin de meest recente wetenschappelijke ontdekkingen practisch worden aangewend en zelfs handboeken voor psychologie-studie als Fechner en Wundt worden geciteerd; daarbij zijn stijl en taal uitnemend literair-verzorgd. Maar al lezende be-merkt men vrij spoedig, dat heel dit aantrekkelijk apparaat niets is dan een nieuwe vorm, om aller-lei moreele afdaling te teekenen en dat verboden liefde e.d. doorgaans de achtergrond zijn van al dat ingewikkeld gebeuren, zoodat men tot de conclusie komt, dat dit nieuwe niet anders is en ook niet minder verziekt, dan het oude.

Dan wijzen we op de eendellooze Tarzan-histories, dierverhalen vol van de zonderlingste, op voos effect berekende bijkomstigheden, die niet anders zij dan een speculatie op de belangstelling, welke de mooie natuur-reproducties van Long, Löns e.d. vinden.

Tegelijk staan we daarmee voor een derde ver-schijnsel: de slaafsche copie van alles wat buiten-landsch is. Bij getallen worden de buitenlandsche romans vertaald en ze vullen in breede rijen de catalogi van de vele bibliotheken, die de uitgevers stichten. In hun doorgaans volkomen oneder-landsch karakter en hun vreemde sfeer staan ze

denke aan het Hooglied) een zwarte Ethiopische; de Vader maakt eerst bezwaren, maar een engel doet een goed woord voor de bruid en de Vader geeft eindelijk toe. Hier is dus de engel een vriend van den bruidegom, nog voordat het huwelijk gesloten en de brui-loft aangevangen is. Zulk een engel kan natuurlijk zijn tegen-hanger niet missen. De duivel doet daarvoor dienst. Zoo-wel in het proza als in de poezie. In het proza treft telkens weer de voorstelling van den duivel, die tracht in het huwelijk tusschen Christus en de bruid een spaak te steken: de duivel „becoort" Jezus' bruid, en zou ze ook winnen als niet te rechter tijd de bruidegom kwam om zijn recht, of als niet Maria zorgde voor de huwelijks-vreugden van haar Zoon. En in het geestelijk lied, de poezie van dien tijd, is het niet anders. Er zijn, ook al weer in mislukte navolging van het Hooglied, veel gees-telijke liederen, waarin op de meest plastische manier de Heiland met de ziel in liefde verenigd voorgesteld wordt. Maar ook hier kan gezegd worden: „zonder „niders" is een minnedicht niet compleet." „Niders" — het zijn de nijdgaards, die in den zoeten maaltijd der bruidsvreugden hun bitter roet willen werpen. De duivel is wel de gevaarlijkste, met wien telkens weer te rekenen valt.

Zei ik te veel, of is het niet waar, dat het Hooglied van Salomo aan zulke lezers te weinig met den duivel scheen te werken, waarom ze hem er maar in gehaald hebben?

En deze dingen staan niet op zichzelf; de veronder-stelling ware trouwens al te dwaas.

Integendeel: we kunnen daaraan zien een klare open-baring van het al de eeuwen door te treffen verschijnsel: dat de menschen van den bijbelschen duivel zich tamelijk wel ontdaan hebben, al waren ze nog zoo druk met hem bezig. Wie de bijbelsche gegevens laat liggen en in plaats daarvan een gefantaseerden duivel zich als werkhypothese aanneemt, die move van zijn „duivel" den mond vol hebben — hij heeft van den Satan zich ontdaan; tenminste: hij trachtte het.

Maar wie den bijbel liefheeft met eerlijke liefde en voor niets anders huiveren wil dan voor het geopen-baard, die blijft er bezwaar tegen inhengen, dat de fantasie meent, den Satan onder haar netje te kunnen vangen.

Voor de valsche romantiek van geestelijk avonturiers-volk moge de Satan een mooi gegeven zijn om den roman

eigenlijk geheel buiten onze nederlandsche litera-tuur, maar desondanks worden ze hier geïntrodu-ceerd, verkocht en gelezen als (wellicht zelfs meer dan) onze eigene romans. Nu is altijd te onzent veel overgenomen van over de grenzen, maar 't veelvuldigst kwamen toch vertalingen en omwer-kingen in perioden, die arm waren aan scheppings-kracht, in tijden van decadentie der eigen letter-kunde. Als dan in onze dagen de buitenlandsche romans bij massa's worden vertaald is dat zonder twijfel een verschijnsel van ziekelijkheid, maar 't wordt zelfs bedenkelijke pathologie als men de gegevens nagaat, waaruit ze zijn opgebouwd en die ze, in vele deelen soms en met de meest helle kleuren, verwerken. Wanneer daar — om een enkel voorbeeld ten bewijze te noemen — in den eenen roman een jongeman hoofdpersoon is, die een onbe-dwingelijke neiging heeft tot bloedvergieten, in den anderen iemand altijd stelen wil ten einde met het gestolene den nood der armen te lenigen, in een derden iemand al z'n best doet om in de ge-vangenis te komen ten einde rustig den tijd te hebben voor het schrijven van een roman — dan zijn dat gegevens, waarvan de normale mensch niets bij zichzelf terugvindt, en ook zonder dat men verder iets van de bewerking ziet kan men de diagnose van zulke boeken stellen. De vertaling van dergelijke psycho-pathologische producten be-leekent waarlijk geen verrijking, noch voor onze literatuur noch voor het lezend publiek.

Ten slotte verdient in dit verband nog onze aan-dacht het verschijnsel, dat we met een enkel woord reeds noemden: de steeds toenemende omvang van den modernen roman. 't Is heel gewoon, dat een roman twee, drie, soms nog meer vervolgdeelen heeft. Soms draagt ieder deel een opzichzelfstaand titel, vormt het ook een zelfstandig boek, dat men lezen kan zonder de overige stukken te ken-nen (men denke b.v. aan „De Gedachten der tij-den", van Moerkerkens serie-roman), dikwijls ook is er wel duidelijke onderscheiding der deelen, maar vormen ze toch een niet te scheiden geheel (b.v. Jaarsma's „Thiss", „Het Geslacht der Santeljaans" e. d.).

Nu is de roman in deelen alszoodanig natuurlijk niet een ziekelijkheid in de literatuur. Er is inder-daad stof, die voor behoorlijke werking meer vraagt dan één boekdeel aan ruimte biedt, die bovendien ook in duidelijk te onderscheiden deelen zich splitst. Zelfs zijn tal van romans in deelen te noemen, die tot de monumenten van betekenis onzer letter-kunde behooren. Maar wel is ziekelijk, dat de ver-meerderde en steeds zich vermeederende deelen-omvang tot niets anders dient, dan om voort te breien aan de eindelooze peuter-analyse van de menschenziel, dat over de kleinste onbeduidendheid van het leven-van-allen-dag bladzijden vol geschre-ven worden. De bespiegelingen van een heer over het strikken van zijn das, van een dame over de toebereiding van haar macaroni-schotel, e.d. zijn geen elementen, die een vergrooting van den om-vang, als daardoor noodig wordt, rechtvaardigen: ze zijn totaal zonder relif-brengende kracht en dus ook zonder eenige waarde. En het is weer ver-schijnsel van psycho-pathologischen aard als we juist daarin dikwijls de hoofzaak vinden van den vervolgdeelen-roman.

Interessant te maken en het verhaal van geestelijke bevin-ding relif te geven; — en voor de ziekelijke verbeeldin-gen van wie liever voor een duivel griezelen dan dat ze voor God beven, moge hij een overvloedige fontein aller kwaden zijn; — en voor de vrouwenkies die altijd leeren en nimmer tot kennis der waarheid komen, moge hij het groote excuus zijn dat hij voorhaat ingebracht wordt tegen elken zielzorger, die hun gebabbel en gebrabbel zou willen breken met het woord, dat men „zwijgen moet voor God", liever dan te drenzen over den duivel; — en voor den geestelijk trage en vromen onbekeerde moge hij de gemakkelijke zondebok zijn, die zich ieder oogenblik van den dag laat wgsturen en zich ook elk moment laat terugroepen om nog een nieuwe vracht naar de groote woestijn te brengen; — en voor de spotters moge hij een hersenkronkel der orthodoxie, voor anderen een sym-bool van den vooruitgang, een wreker der rede, een leeraar der zelfkennis zijn, die op het kritieke punt den sluier optilt en de naakte waarheid doet zien aan wie volwassen wordt en zelfstandig denken en leven leert.... het is voor de leerlingen der Heilige Schrift een taak van eerbied en ontzag, zich bij hun denken over den Satan zoo streng mogelijk te houden aan wat geopen-baard is, en te bedenken, dat over dezen grooten fan-tast niet zoo licht te fantaseeren valt; en dat ledigheid — ook geestelijke — des duivels oorkussen is, ook voor wie dagelijks wanen tegen hem te strijden.

En daarom kan de vraag naar wat de Bijbel zegt, uit zijn leven niet gemist worden.

Wij willen trachten, die vraag te stellen en van het antwoord een en ander op te vangen.

K. S.

¹) Die Lebenskräfte des Evangeliums, 1922, 120/1.

²) Beukers: zie F. Tollenaar in „Geref. Keekbl. Maastricht n.o.", 6 Febr. 1926.

³) Huizinga, Herfsttij M. E. 1921, 292.

⁴) De Voors, Middel-nederlandsche legenden en exempelen, 1926, bl. 146, passim.

⁵) Knuttel, Geestelijk Lied enz., 1906, 191.